

Daniel Bursák

POZORUHODNÝ NÁLEZ ZE STARŠÍ DOBY ŘÍMSKÉ Z PRAHY-DOLNÍCH POČERNIC

Množství nálezů z doby římské v Pražské kotlině nám dává spolu s publikací všech dostupných nalezišť (Droberjar 2005) možnost nahlédnout blíže do problematiky sídelně – geografického studia germánského osídlení. Zejména ze starší doby římské disponujeme relativně velkým množstvím pramenů především sídlištního charakteru, jejichž kumulace na některých místech ukazují na určitá střediska či centra osídlení (Droberjar 2005, 797). V různé míře lze hovořit o charakteru jednotlivých osad či sledovat dynamiku jejich vývoje, jak příkladně ukazuje zpracování germánského osídlení v mikroregionu Říčanského potoka a Rokytky (Vencl – Venclová – Zadák 1976), do jehož rámce níže publikovaný objev spadá.

Až na dodnes nezpracované plošné výzkumy z 30. let 20. století z bývalé pískovny hlavního města Prahy převládá u akcí v této oblasti charakter menších záchranných výzkumů. Přesto se díky jejich četnosti, návaznosti a důslednosti ve zpracování podařilo prozkoumat řadu objektů s velkým prostorovým rozptylem, různou funkcí i datováním. Celkový obraz nám dává poměrně unikátní možnost nahlédnout do vývoje, jakým tato oblast v průběhu starší doby římské prošla (obr. 1). Významnou, ale dosud nepublikovanou součástí tohoto osídlení, tvoří nálezy z bezprostředního okolí Dolních Počernic.

Praha 9 – Dolní Počernice

V dnes již zaniklé a zatopené pískovně severozápadně od obce bylo výzkumy během let 1933–36 prozkoumáno rozsáhlé pohřebiště ze starší doby bronzové (Hásek 1959; Smejtek 2005, 429–430) a též sídliště ze starší doby římské (Motyková – Šneidrová 1963, 16–17; táž 1967, 16; Droberjar 2005, 824). Při výzkumu Státního archeologického ústavu a expe-

dice American School of Prehistoric Research bylo prozkoumáno několik kúlových jamek, sídlištních jam a údajně též jedna chata a část palisády. Další výzkumy na lokalitě provádělo v roce 1936 prehistorické oddělení Národního muzea pod vedením J. Neustupného¹. O těchto akcích první podal zprávu B. Svoboda (Svoboda 1938, 140). Jeho zmínka o nálezu chaty (při výzkumu označeno jako jáma III) se pak delší dobu objevovala v literatuře (Motyková – Šneidrová 1963, 17; Droberjar 2002, 261; Droberjar 2005, 824). Dlouho tradovaná zmínka o neobvykle velkém množství mazanice z chaty a nálezu zde uložené kostry psa zaujala mou pozornost a vedla k rozhodnutí podrobit objev revizi.

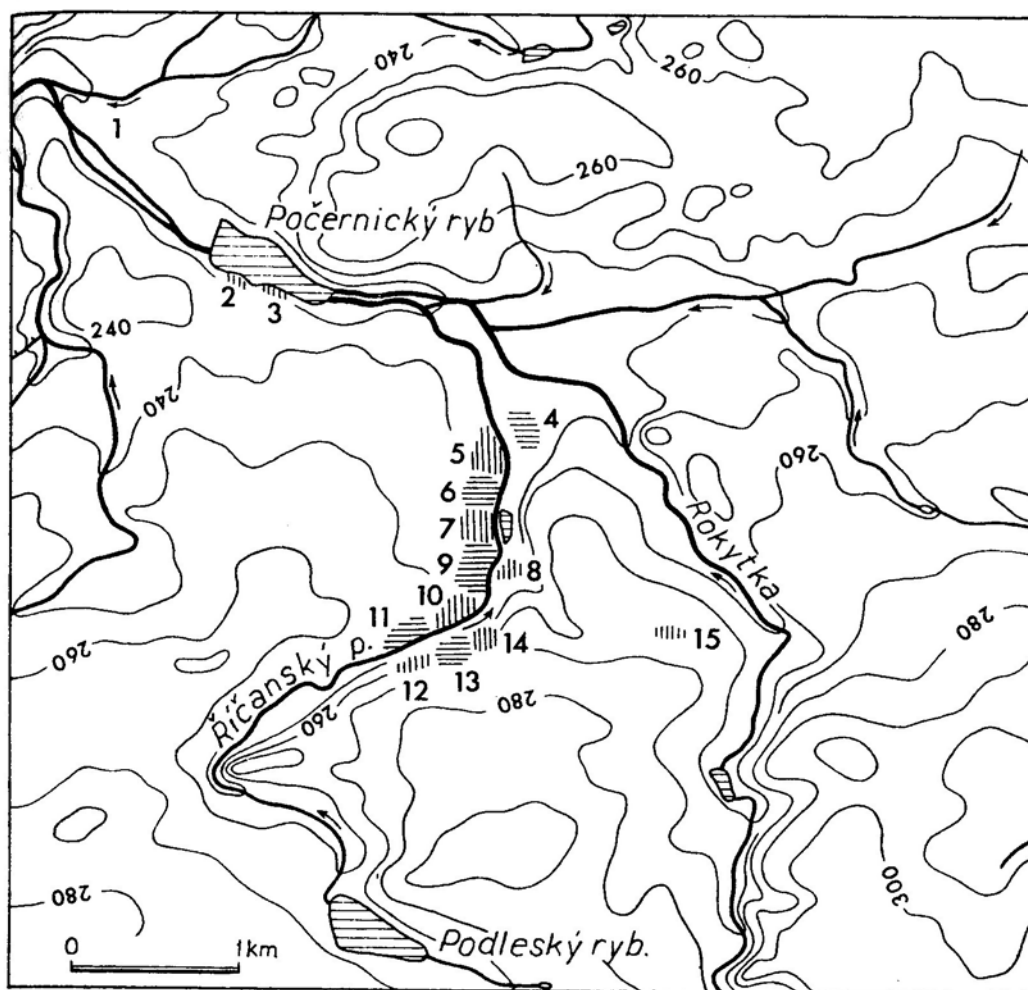
Zatím poslední nálezy z doby římské z katastrálního území Dolních Počernic byly hlášeny ze záchranného výzkumu Archeologického ústavu AV ČR Praha, vyvolaném výstavbou komplexu golfového hřiště Golf Resort Black Bridge. Tato plocha se nachází cca 800 m východně od zatopené pískovny². Je patrné, že území Dolních Počernic v sobě nese díky řadě větších i menších odkrytů a celkovému zpracování mikroregionu zajímavou perspektivu pro studium zdejšího protohistorického osídlení.

Výzkumná sezóna 1936, jáma č. III

Veškerá dokumentace objektu bohužel neumožňuje jeho bližší lokalizaci na sídlišti. Kresebná objektu zaznamenává pouze obrysy jámy, které v převážně písčitém podloží vykreslovaly tvar klíčové dírky. Objekt je tvořen kotlovitou jámou nepravi-

¹ Nálezová zpráva uložena v Archeologickém ústavu v Praze pod č. j. 503/35 (L. Horáková), dokumentace k výzkumům prehistorického oddělení Národního muzea je uložena v archivu nálezových zpráv tohoto pracoviště.

² viz tiskové zprávy Arch. ústavu na: arup.cas.cz/cz/onas/cerny_most.html

Obr. 1. Topografie osídlení z doby římské na Říčanském potoce a Rokytkce. Poloha pískovny vyznačena číslem 1. Podle Vencl – Venclová - Zadák 1976.

Abb. 1. Topographie der Besiedlung aus der römischen Kaiserzeit am Říčanský und Rokytkka Bäche. Nach Vencl – Venclová – Zadák 1976.

delně kruhového půdorysu, zahloubenou 197 cm od svrchní úrovně podorničí. Do této jámy vstupuje malým schůdkem plynule se svažující chodba, která se dále postupně vytrácí v písčném podloží. Maximální rozměr objektu činí 540 cm, nejširší část jámy má 220 cm. Chodba má šířku v ústí do jámy 100 cm, na protilehlém konci 58 cm. Na délku měří samotná cca 320 cm (konec není zřetelný – v dokumentaci označen přerušovanou čarou).

Celkový charakter objektu a jeho výplň byly pouze stručně slovně popsány komentářem na pořizované kresebné dokumentaci. Z krátkého textu se dovídáme, že stěny jámy byly do červena vypáleny a objekt byl vyplněn velkým množstvím mazanice. Hmotnost mazanice činí po zvážení 246 Kg. Na mazanici lze sledovat otisky silných kůlů i men-

ších, patrně opracovaných dřev. Některé kusy byly z jedné ze stran ploché. Mazanice se vyskytovala i v chodbě ústící do jámy malým schůdkem. Ve výplni byla dále nalezena keramika a několik zvířecích kůstek. Keramika se jinak podle popisu koncentrovala především u dna a na povrchu. Jedná se o 90 střepů, z toho 12 okrajů, 73 těl a 5 den. Váha celého keramického souboru činí 2168 g.

U dna objektu byla zaznamenána 15–20 cm silná vrstva spečeného písku, mazanice a většího množství uhlíků.

Zajímavým nálezem je uložená kostra psa. Nacházela se v hloubce 60 cm v jihozápadním rohu jámy, přímo naproti ústí chodby. Ležela na levém boku, hlavou k jihu.

Datování a interpretace objektu

Datování objektu umožňuje několik keramických fragmentů, zařaditelných zhruba do Eggersových relativně chronologických stupňů A – B1, tedy do staršího období starší doby římské. I přes nepočtené zastoupení chronologicky citlivých nálezů je možné se pokusit o bližší zařazení celého souboru. Prvně je třeba zmínit především dva střepy s černým hladkým povrchem, jejichž výzdoba jednoduchými radýlkovými liniemi (obr. 4: 4, 5) se vyskytuje již v kontextu stupně A, patrně jeho mladšího úseku. Tento výzdobný styl pokračuje dále i do stupně B1 (souhrnně k problematice *Droberjar 2008*). Okraj teriny se zaobleným, kolmo nasazeným okrajem, od výduti lehce odsazeným vodorovným pásem na podhrdlí, se též vyskytuje spíše ve spojitosti s mladšími nálezy stupně A a následně pak i ve stupni B1 (např. Dobříčany: *Motyková – Šneidrová 1963*, Abb. 17:10), avšak bližší datování pomocí něj není možné. Okraj vázovité nádoby (obr. 4: 1) můžeme řadit např. mezi analogické nálezy z Nového Bydžova (*Motyková – Šneidrová 1963*, Abb. 11) a Hoštic (*Motyková 1974*, obr. 5: 10). Přijmeme-li zmíněné hypotézy o relativní chronologii nejstarších labsko-germánských nálezů, lze se vyslovit pro přibližné zařazení celého souboru do mladší části stupně A až staršího období stupně B1 (viz *Droberjar 2008*, 107).

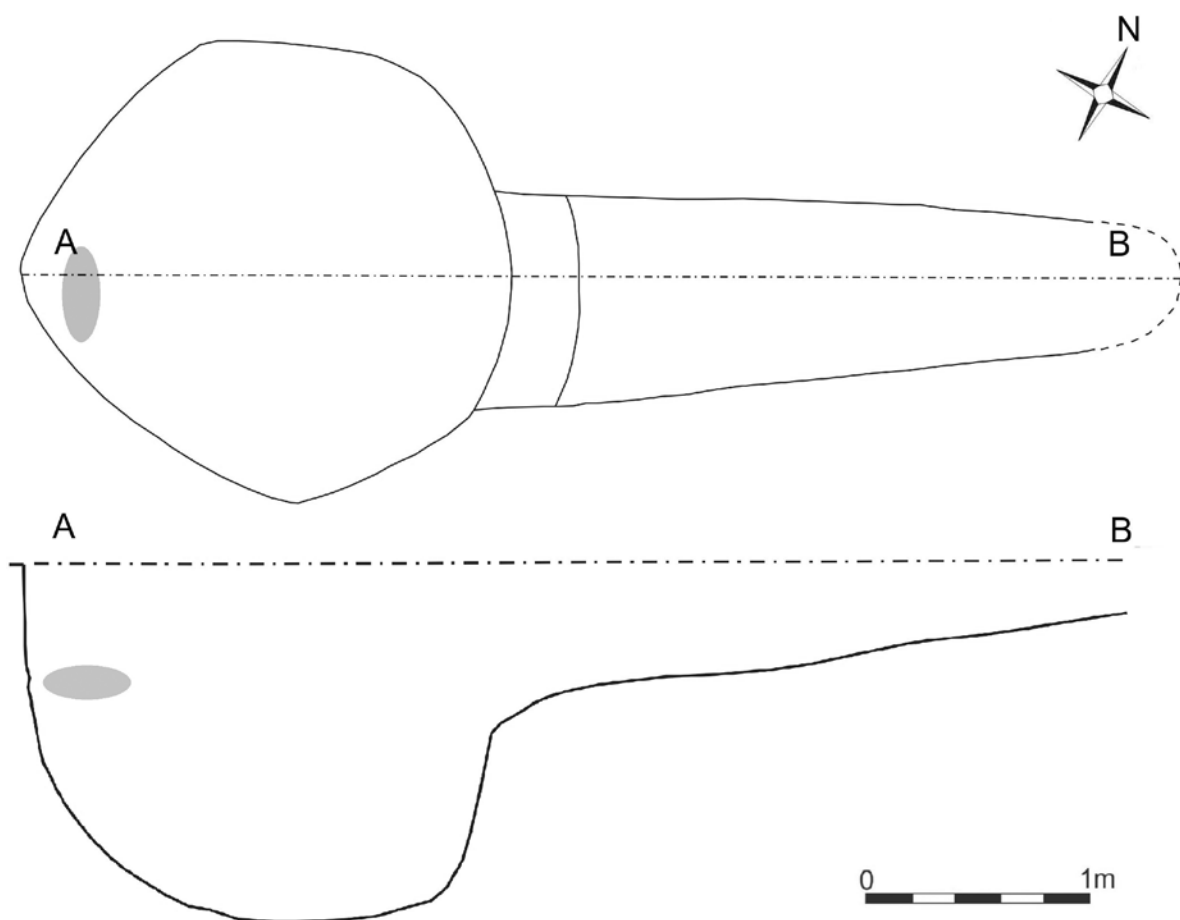
Vzhledem ke zmínce o vypálených stěnách jámy je zřejmé, že tento objekt byl opakovaně využíván jako pec. Enormní množství mazanice v celé výplni objektu zase upozorňuje na rozměrnější konstrukci, patrně překlenutí samotné jámy. Otisky různých prutů a kulatin upozorňují na poměrně masivní dřevěnou konstrukci, v tomto případě patrně podpůrnou klenbu pece. Na některých kouscích mazanice lze též místy pozorovat pěnovité spečení jako důsledek vystavení hmoty nadměrnému žáru, jehož působení lze sledovat i na některých silně přepálených střepích (obr. 4: 9), kde nadměrný žár z keramické hmoty vytvořil odlehčenou porézní hmotu pemzovitěho charakteru. S ohledem k celkovému charakteru objektu a absenci strusky či jiných pozůstatků po výrobě železa lze patrně vyloučit spojitost tohoto objektu s hutněním kovu.

I přes stručnost dochované dokumentace je možné se pokusit o bližší interpretaci objektu. Půdorys celkem jasně připomíná rozměrnou hrn-

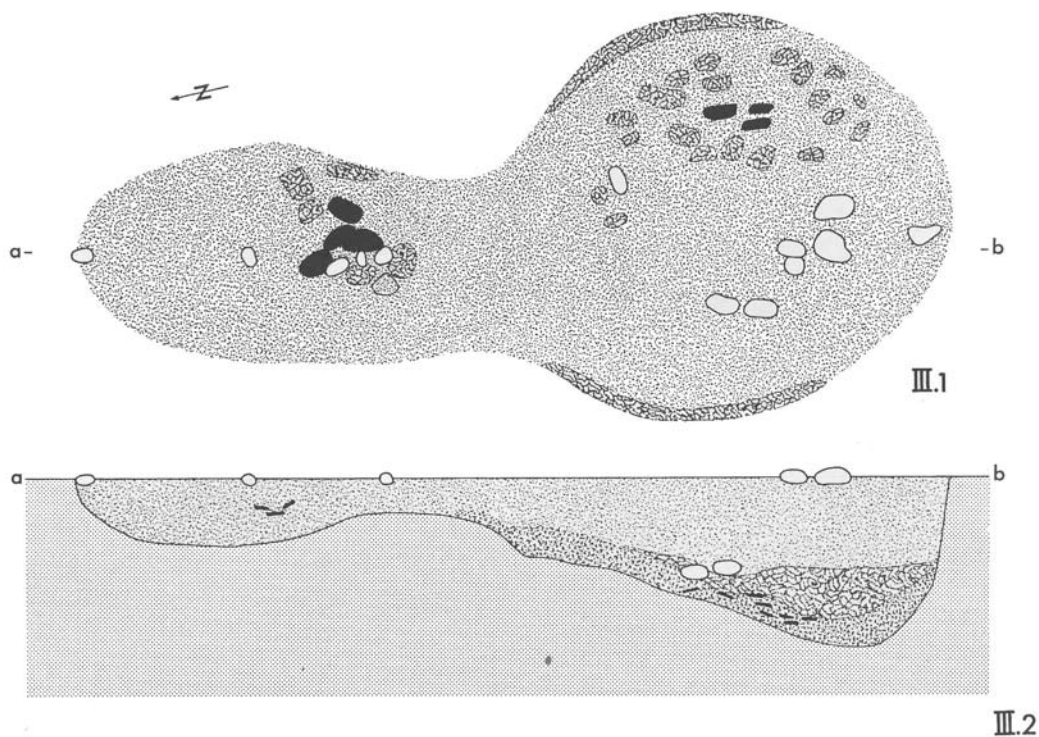
čířskou pec, tvořenou vypalovací komorou s připojeným kanálem. Při srovnání s podobnými zařízeními doby laténské upoutají především mimořádné rozměry tohoto zařízení a jeho konstrukce, kdy vypalovací komora je pouze jednoduchá překlenutá jáma se dnem položeným pod úrovní připojeného kanálu. Tento druh hrnčířské pece se odlišuje i od konstrukčně komplikovanějších pecí pozdní doby římské, jaké představují vertikální roštové pece z Moravy či z horního povislí (*Peškař 1988; Buratyński 1976*). Pro většinu od nás známých protohistorických hrnčířských pecí je též typický vodorovný či směrem k vypalovací komoře stoupající připojený kanál pro přístup vzduchu, jakým disponují výše zmíněné pece z doby laténské či z mladší a pozdní doby římské. V tomto se počernická pec podobá ještě spíše pecím mířovitěho typu, které jsou tvořené pouze jednoduchou jámou bez přívodu vzduchu. Velice blízkou analogii datovanou do doby římské představuje pec č. 2 z lokality Dätgen ve Šlesvicku – Holštýnsku (*Hingst 1974*, 72, Abb. 2: III.1, III.2). Jedná se o dvouprostorovou hrnčířskou pec, blízce podobnou peci dolno-počernické (obr. 3). Rozměry těchto zařazení jsou téměř shodné (délka 430 cm, maximální šířka 210 cm), půdorys obou objektů jsou si též velice blízké. V profilu se podobají svažitostí příchozí chodby směrem k jámě. Vnější podoba těchto objektů nabádá k zahrnutí počernické pece do Hingstovy podskupiny hrnčířských pecí s výše položeným kouřovodem (*Hingst 1974*, 94–98). Je jasné, že teprve s rostoucím počtem publikovaných nálezů dalších hrnčířských pecí bude možné tento zvláštní nález lépe zhodnotit a podrobit kritice.

Zajímavý poznatek přináší i poloha psí kostry. Kostra byla podle popisu v dokumentaci nalezena zhruba na úrovni dna příchozí chodby (60 cm pod svrchním okrajem jámy). Pokud přijmeme, že jáma i chodba tvoří jeden objekt, pak by byl pes do objektu uložen až po určité době užívání objektu, kdy už byla část jámy zaplněna. Lze též uvažovat, že k uložení došlo až po skončení doby užívání objektu. Pro toto též svědčí skutečnost, že se na kostře nevyšly žádné zjevné stopy po vystavení žáru³.

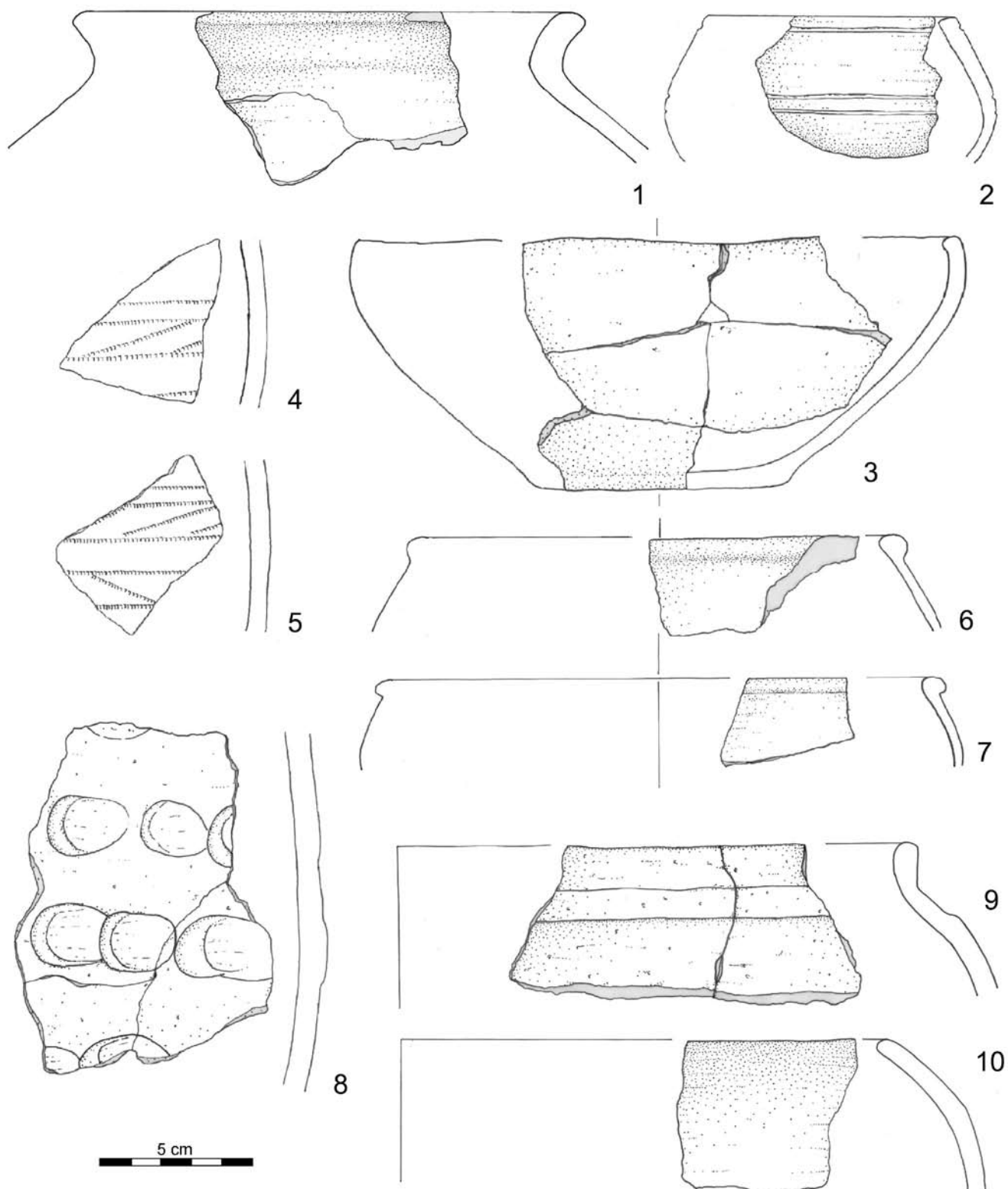
³ Nálezem psí kostry se nyní blíže zabývá Bc. Zdeněk Beneš.

Obr. 2. Půdorys a profil jámy III, elipsou vyznačena poloha kostry psa.
 Abb. 2. Grundriss und Profil der Grube III. Lage des Hundeskeletts durch eine Elipse ausgezeichnet.

Obr. 3. Dätgen, okr. Randsburg – Eckernförde. Pec č. 2. Rozměry viz popis v textu výše. Podle Hingst 1974.
 Abb. 3. Dätgen, Kr. Randsburg – Eckernförde. Ofen 2. Nach Hingst 1974.

Obr. 4. Keramické fragmenty z jámy č. III.
Abb. 4. Keramischen Funde aus der Grube Nr. III.

Závěr

Jáma č. III z výzkumu v pískovně u Dolních Počernic představuje dosud v literatuře neznámý typ objektu. Přijmeme-li interpretaci objektu jako hrnčířskou pec, jedná se tak o jedno z prvních známých zařízení tohoto typu ze starší doby římské v Čechách. Přestože jsou zařízení k vypalování keramiky složkou, kterou musíme předpokládat téměř na každém sídlišti, doposud takováto zařízení ze starší doby římské z Čech takřka úplně postrádáme. Nedostatečný stav jejich poznání je jistě zapří-

činěn nepřímou úměrou mezi počtem publikovaných a nepublikovaných pramenů z období starší doby římské a částečně též stupněm rozpoznání těchto objektů. Příklad výše zmiňovaného zpracování dílčích sond do germánského osídlení na Říčanském potoce a Rokytce zase ukazuje, jak důležitou roli představuje při studiu osídlení plošný odkryv a trvalá pozornost věnovaná jednomu sídlišti. S neustále přibývajícimi odkryvy a průzkumy tak perspektiva studia germánského osídlení Čech v prvních staletí našeho letopočtu stále vzrůstá.

Literatura

- Buratyński, S. 1976:* Rzemieślnicza produkcja ceramiki siwej, toczoney z okresu wpływów rzymskich w Nowej Hucie i Igołomi, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego* 422. *Prace Archeologiczne* 22. 89–112
- Droberjar, E. 2002:* Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě. Praha.
- Droberjar, E. 2005:* Doba římská a doba stěhování národů. In: Lutovský, M. – Smejtek, L. (eds.), *Pravěká Praha*. Praha, 777–841.
- Droberjar, E. 2008:* K chronologii nejstarších labsko-germánských (svébských) sídlišť v Čechách. In: Droberjar, E. – Komoróczy, B. – Vachútová, D. (eds.), *Barbarská sídliště. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výzkumů (Archeologie barbarů 2007)*. Brno, 99–110.
- Hingst, H. 1974:* Töpferöfen aus vorgeschichtlichen Siedlungen in Schleswig – Holstein, *Offa* 31, 68–107.
- Smejtek, L. 2005:* Starší a střední doba bronzová. In: Lutovský, M. – Smejtek, L. (eds.), *Pravěká Praha*. Praha, 361–459.
- Svoboda, B. 1938:* Nové nálezy. Přehled výzkumů prehistorického oddělení Národního musea v Praze v letech 1935–1938, *Obzor prehistorický* 11, 139–141.
- Motyková, K. 1974:* Sídlní objekt s doklady výroby hracích kostek z doby římské u Hoštic, *Archeologické rozhledy* 26, 504–519.
- Motyková – Šneidrová, K. 1963:* Die Anfänge der römischen Kaiserzeit in Böhmen. *Fontes Archeologici Pragenses* 6. Prae
- Peškař, I. 1988:* Hrnčířské pece z doby římské na Moravě, *Památky archeologické* 79, 106–169.
- Vencl, S. – Venclová, N. – Zadák, J. 1976:* Osídlení doby římské v Dubči a okolí, *Archeologické rozhledy* 28, 247–276, 359.

Daniel Bursák

EIN BEMERKENSWERTER BEFUND AUS DER ÄLTEREN RÖMISCHEN
KAISERZEIT VON PRAG-DOLNÍ POČERNICE

Zusammenfassung

In den Jahren 1933–36 wurde in Prag Dolní Počernice durch das Archäologische Institut Prag und die American School of Prehistoric Research eine kaiserzeitliche Siedlung untersucht. Einen kleineren Teil von ihr erkundete auch die Prähistorische Abteilung des Nationalmuseums in Prag. Im Laufe der Ausgrabungen kam es im Jahre 1936 zur Entdeckung eines Befundes, der als eine Hütte (die Grube III) mit außergewöhnlichen Mengen von Lehmstücken interpretiert wurde. Anlässlich der Revision von diesem Befund hat man festgestellt, dass es sich hier wahrscheinlich um einen

Töpferofen handelt. Dafür sprechen z. B. die Form des Befundes und die Tatsache, dass man hier keine Spuren von Eisenverhüttung gefunden hat. Die keramischen Funde aus der Ofenfüllung lassen sich auf den Beginn der älteren römischen Kaiserzeit datieren. Es handelt sich in der Umgebung der zeitgenössischen Siedlungen um einen einmaligen Befund.

*Daniel Bursák,
Pod Beránkou 4, 160 00 Praha*